کیبتچیلر کتابی

شاعری:
آقتوره بن جانتوره آکاشف.

وعظ و نصیحتلر نی کوب ایشته‌سی کیلنگان، بوزوق اشلردن قایتوب توبه قیلورغه یورگان آغالر اوچون نشر اولندی.
ناشری: ح. ع.

ساتله تورغان اورنلری:
قازانده — کمال الدینف؛ چیلابیده — هادیف
اورنبورغده — کر. حسینف؛ تروسقی ده — «خدمت»
اوفاده — ادریسف؛ استرلیده — «قلم»
اورسقده — اسحاقف؛ پترپاولده — سلیمانف.

نویابرده ۱۹۰۷ سنه.
مطبعهٔ بشیریه میاسده اورنبورغ غوبرناسی.

آقتوره کم؟

آقتوره: استرلی ا‌ئیازینك بر باشقرد اوغلیدر؛ اوزی دیوانه طبیعتلی ۱۷ یاشلرنده بر بالادر. بوتن باشقردلر کبی آقتوره ده یاشدن اوق بیك کوب مرثیه لر و مناجاتلر یادلاغان. اوزنده ده شعر سویلاو قوتی بولوب، یاش وقتندوق تورلی شعرلر اوقورغه باشلاغان؛ ٤=٥ یلدن بیرلی ترویسکیده اوقیدر. بزم ترویسکی اوچون آقتوره کوکلی بر اوینچاقدر، قزقلی قلاوندر. بر قاراسانك آیاغی اوستنده یورگان آقتوره ایکنچی قاراسانك ایکی آیاغن کوتاروب باشن توبان یوریدر. ایرته دن قاراکیچکه قدر شهر آراسنده و بازار اورتاسنده یوروب، هر تورلی صورتقه کروب یاشلرنی و دردلی کشلرنی کولدرور؛ اوزی ایله «تریاقا» آیتوب اوزی یورر. آیاقلی حیوانلر بولوب باقرور؛ قوشلر بولوب قچقرور و سایرار.

آقتوره بتون شهر اوچون، خصوصا تولچوقچیلرغه بر زینتدر. «اوزرام نیگه یمسز؟» دیه صورالسه آقتوره یوق — جوابی بیریلور، «بازار نیگه کوکلسز؟» دیگانده — آقتوره چقماغان — دیولور.

ثلاه نیچکدر اوچ یاتاژلی اویلرنك توبه سنه منوب، نق قربینه، یاخود مورجا اوستنه قوللر بله تایانوب «آیری سه نه لك» بیره در اوزامده یالغز یوره یدر: اوزی آلده قوماندان صورتنده باروب، آرتنده بالالر صف صف بولوب ترلوب یوریلر؛ آقتوره نك تاماشاسندن اثرلنور؛ هیچ یاسقچسز نیسز ایکی یاتاژلی اویلرنك باشینه منوهمتلرینی کوروب عبرت آلورلر. آقتوره قشنك ٣٥ درجه صوغنده یالان آیاق یالان باش بازارغه باروب کیرك نرسه لرینی آلوب قایتقانون کورگان بالالر، قلدای نچکه و نازلی طبیعتلردن حیرنه لر. اوزلریده قالون طبیعتلی و باطر بولورغه کوکلنه لر....

مونی نیگه باصدردم؟

بوتن باشقردلر کبی آقتوره‌ده قورای اوینارغه یك اوستا. «آشقادار» کوین اویناب جبارگانده جلاب جبارورسن اگر قلبك آغاجدن یاساغان بولماسا

آقتوره هر کمنی کورسه حالینه موافق برنیچه شعر سویلب کوکللند رور: یاش یکتلرنی کورسه ماتورقز آلوتوغرسنده شعر سویلر؛ قزلرنی کورسه اوقوغان وهنرلی یکتلرگه بارولری توغرسنده نصیحت بیرور. قارتلرغه توبه‌قیلورغه واوجماح سورارغه قوشار. اما بایلرنی برده یاراتمایدر؛ خصوصا زورقورساقلی نادان، قارون کبی ساران، بارلق دنیانی اوزینه گنه قاراتاسی کیلگان بایلرغه یك آجولانادر. آلار حقنده هروقت اوزون اوزون شعرلر یازوب، یامان اشلرن صورتلاب کورستەدر. اوسال کشلرنك بوزوق اشلری خصوصنده شعرلر اوقوغانده خلق اورتاغا آلوب یك اخلاص برلن تکلاب تورالر. قایسی‌لری بالاچاغالرینه ایشتدرور اوچون اویلرینه چاقرالر؛ لکن آقتوره برگنه؛ قایدن بارینه‌ده یتشسون؟ شعرلرن یازوب بیروگه‌ز اقازات اینه‌لر اول‌ده ممکن توگل، چونکه آنك یازون اوزندن باشقه کشی تانومای؛ ایکی ساعتدن صونك حتی اوزیده تانومای. نی قلماق کرك، خلق یاخشی سوزلرنی، اثرلی وعظلرنی ایشته‌سی کیله‌در، لکن سویلاوچی یوق مجلسلر بایلرنی ماقتاو برلن اوته‌در. خلق وعظ و نصیحتکه بیك صوساغانلر. آیدراغاچ «آقتوره‌نکی ده‌یارارشولارنی جیناب باصدر» دیب میکه مراجعت ایتدیلر. شونین‌ده آقتوره‌نك کیبخانه‌سینه باردم؛ یازغان شعرلرن آقتاردم. یك کوب شعرلر آراسندن اوشبو شعرلرنی چوپلب ترتیب ایتدم، آچی برلرینه شکر، توچی یرلرینه توز سیبدم. صوغانلاب بورچلاب باصدردم. شعرلر قایسی موزون بولماسادە

او قوچیلر عیب ایتماسون «ادیب» لقبن آلغان شاعرلر نىڭ ده میز انسز
شعرلری کورنه در. دیوانه بالاغه بوده یارار. میزانغه سالوب او قوچیلر
بیك آز ئلی. آقتوره نك: زکات، مکتب، تیاتر، قازان، مکرجه اربت
خصوصلر نده شعرلری بار در، و قتیله آلار نیده باصدرمق نیتنده مز
(یونن بیروچی خدای) او کتابر ۱۲ ده. «ناشر»

سوز باشی

ای آغایلر، توغانلر! بز یازدق سزگه سلام
سلامدن صونك دخی سزگه یازدق بر نیچه کلام.
«اوزمز مؤمن مسلمان هم صوفی» دیب یوراسز
مسلمانلق صفاتندن عجب یراق توراسز.
مؤمن کامله بولونك بیك کوب صفاتلری بولور
بر آزن موندە یازایق، بلککی سزگه خوب بولور.

مسلمانلق نك صفتلری

صفتلرندن برنچی: هر کشی بولسون علم ایه‌سی
عالم بولسانك شونده کیلور هر کشینك سویه‌سی.
ایرگه‌ده بر، قزغه‌ده بر، دین علمن اوگرانو
دین اوگرانوب عالم بولوب، نادانلقدن جیرانو.
مؤمن بولوب، نادان قالو زور گناه، زور خطادر
کیرالك علم اوگرنمسه مجوسی دیب آتالور.
یاشگزده قارتگزده، علم هنر اوقونگز
بر الله‌غه قول بولسه‌گز آننك سوزن توتنگز.

(ایکنچی صفت تقوالق، دیانت)(*)

بر کشی «مین مؤمن» دیسه تقوا بولسون اول کشی
تقوا بولغان کشیلر نلک آلغه بارور هر اشی.
قیلغان ایذگو عملنکز جنتکه زوریول بولور
تقوا بولماغان کشیلر ابلیس که قول بولور.
تقوا بولماغان ایارور نفس شیطان سوزینه
شول سبیدن دنیا آخرت حسرت آلور اوزینه.
مین کوره من سزده یوق هیچ تقوالقدن علامت
شول سبیدن تورالمای سز دین یولنده سلامت.
تقوالق سزده بولماغاچ شیطان منگان اومتکزگه
بو سوزلرنی آیتقان اوچون آچولانمه گز بزگه.
سز نلک آرانکزده بار در مال صویوچی = قصابچی
بوزق اشنی کوب قیلمایق، یامان اشدن قایتساقچی.
هم یوری بر آز کشیلر «تالچوق» هنرن تو توب
صاتقانی بارده حشرات اوتورا خلقنی اوتوب.
دخی شونده ای آغایلر بار صاتوب آلالر تیری
اشنده هیچ بر توزلک یوق، سویلگان سوزی کیری.
جاباغاهم یون آلالر آلدیلر هیچ سورنمای
سوزلرنده یالغانی کوب تقوالق هیچ کورنمای.

(*) حاشیه: «تقوالق» دنیاو آخرت اشلرنده الله تعالی دن قورقوب اول قورقنقانچه غنه اش قیلوغه آیتلور.

مسلمانلر نلک آقچه سی قایده کیته

قالانکز نلک اورامی هم پچراق بولا یولی
پوچماق صایون پؤنای لر باراچوچیلر توب تولی.
پؤنیلرده کورنمایدر هیچ براورص قیلغان

آنده کروب صراچکان کمدر دیسه‌نك مسلمان.
نیسك بو قدر بتره‌سز ؟ صراچوب آقچه‌نی
مؤمن بولسانکز توتکزدین بولینه آقچه‌نی.
صراچوب آقچه‌نکزنی آرتق اسراف ایته‌سز
صراچوب قروب آلغاچ «بوغاری باشقه» کیته‌سز (*).
قایسنکز باره «بز صوفی» دیب اچه قمز قرق آیاق
عقلی بته، ایسی کیته، یوری باشلای دورت آیاق.
قمزده کرور آغایلر! «کل مسکر حرام»غه
شولای بولغاچ اول یاقغه‌ده کوب آیلانوب قارامه.
مؤمن بولغاچ بر تیین‌ده توتمه حرام یولینه
اوقوتوغه صال بالاکنی علم، هنر یولینه.
اچوب قایتوب، سز آغایلر! خاتون باشن یارمه‌گز
حلال خاتونکزنی تاشلاب «بوغار باشقه» بارمه‌نکز.

فاحشه‌لر حالندن

کوب اورن بار، سالدات تورغان قازارمه‌اورامنده
کشی آزدروب، یامان اشلب کوب قزلر توراشونده.
اول اورامده بر اوی باردر: قزلر یاتور اون بشلب
دین شریعت نهی قیلغان حرام اشلرنی اشلب.

(*) حاشیه: بزنك تروسکی‌ده فحش خانه (بارداقلر) یاغینه «یوغاری باش» تعبیر ایته‌لر. هرشهرنك اوز اصطلاحینه کوره تعبیری بولور: اورنبورغده. قول فانار؛ بتریاولده=فارشتات؛ اوفاده=یار آستی؛ چیلابیده قازارمه‌یاغی وغیر برده=غیرچه تعبیر ایته‌لر.

اۇل اوۇ امده براۇی بـاردر قزلـری بـار ایلـلی لب
قـالانك بای بـتچه‌لری بـولب آلغـان بیلـگی لـب.
اول قزلر آنده تـورادریـاش کوکل شوقـلغندن
آنـلر ننك بـولای بـولوی «تـربیه» یـوقـلـغندن.
آنـده‌غـی قـزلر مسلمه‌لر ؛اورص قـزی آز،دیـلر
تـربـیه‌سز کوب بـالالـر دین بولندن آزدیـلر.

تربیه کیراك

ای آغـایلر یـاش یکتلرنی آنـده‌ بارمـه‌نکز
دخی اوزگز آغـایلر! اول طرفده یـورمـه‌نکز.
دین شریعت اوگراتمـای‌سز بـالالرغه یاش چـقـده
منك صوم اورلاب آنلریـته یوغـارباش‌ده‌بر آتـنه.
آتنه او تکاچ قایتماغان صونك یوری‌سز‌سزعـارلنوب
کوچکه‌تابوب‌سز آلاسز «توفیق یوق» دیب زارلانوب.
یاخشی تـربیه‌بیرمگـاچ دین یـولن اوگرانه‌لمـای
تربیه‌سزاوسب یتکاچ یوغاریاش‌دن هیچ قالمـای.
بـالالرنی یـاخشی تـوتنك دین اسـلامنی بلـدروب
یورتمه‌نکز بالالرنی دوشمانلردن کولدروب.
مـالنك بـولسه‌یارتیسن تـوت بـالااوقـتویـولـینه
جـیدی یـاشکه جتسه بالانـك بیر مـعلم قـولینه.
ای آغـایـلر یـوغـاریـاشنی بتروگـه تـرشـنك
آنده بارغان یکتلرنی قـایده کورسنك اورشنك.

فاحشه‌لر قایدن کیله؟

اول فاحشه‌لر کوبسی کیلگان بولا براقدن:
قازان، اوفا هم اورنبورغ، باشقه تورلی طرفدن.
قایسن آلوب کیلگان بولا بر حیله‌کار رك قورتقه (*)
اول قورتقه‌لر فتنه‌لرنی کوب تاراتادر جورتقه.
شوندای یامان ایرلر بولا: ایل جیرینه بارالر
اوستن باشن یالترانوب بر ماتور قز آلالر.
یامان ایرلر اول قزلرنی جیتکه آلوب کیته‌لر
جیتکه باروب اول قزلرنك باشن ارم ایته‌لر.
یعنی آش تمای اچرمای قزنی آیروب تاشلایدر
قز بیچاره آبدراغاچ اوکروب یغلای باشلایدر.
ایکنچی ایرگه باروغه قولده یوق «طلاق خطی»
اوقومای نکاحنی ملا هیچده یوق شول شفقاتی.
شولای بولغاچ اول قز یوری آچ یالنغاچ کوینه
آبدراغاچ باروب کره فاحشه‌لر اوینه.
ای آغای کوچلب قز نکنی بیرمه توفیق سز ایره
تربیه قیلوب اوقوتده، بیر اوزی سویگان ایره.

(*) قورتقه: باشقه تل سوزی در، قارچوق دیمك.

عمل بولماغاچ کیومده فایده یوق!

تار کیوم هیچ فایده بیرماس اشنکز بولسه یامان
هم خلقنکز بوزیلوب تورسه‌سز نك هر زمان.
تقوالق قیلماسه نککز بلماس سز نیچال بارن
نتاك فایده‌سز طوبقدن بولسه‌سینك چابارنك.
هیچده فایده کورساتمایدر اوزون کیوم کیسا کده

نادان بولغاچ فایده‌سی یوق «مین صوفی من» دیساکده.
میوغنکنی توگل، ابرنککنی کیس سکده تونوب
عملسز هیچده بولمایدر تموغلردن قوتلوب.
چاپان بر لن تابلماسه پالتودن هم تابلماس
بله‌سز: هیچ پشورمایچه آوزغه آش قابلماس.
کرلی کیومده فایده یوق، یوب آنی پاک ایتمای
ظاهردن هیچ فایده یوقدر کوکراککنی آق ایتمای.

ساتسیاللرغه یاخود مایمونلرغه

بر تورلی یاش یکتلر بار آنی ذکر ایتایم
آلارداغی بولغان حالنی مونده یازوب کیتایم.
بزسه تسیال دیدیلرده، آیاق اوره سیدیلر
هیچ اوستروب میوق بوروب، اورص فودمی کیدیلر.
بر بر سنه یولقسه‌لر اورصچه بولور کلام
اوزی بیرمی، هم قایتارمی مسلمانلرغه سلام.
دهری بولدیلر کوبسی، ملتدرتن تاشلادی
فایده سندن کوب، ضررنی ملت کوره باشلادی.
ملت اوچون قایغرو یوق عمرینک بوینه
هم دین اسلامنک قایغوسی کروب چقمای اوینه.
بار مقصودی اورصلارغه یاخشی بولوب کورینو
مونلک آخری بولوب قالور دین اسلامدن سورنو.
بار قایغوسی اورصلرغه کورنو هیبت ماتور
بر اورصنک خاطری چون بتون ملتنی ساتور.
یاشلکده اواره بولوب قباحت یول تو تمه نکز

اوزنکز توغان ملتنی بتونلای اونوتمانکز.
ملت اسلام بریوغاچدر آنی توروب یقمانکز
تورلی خیالغه آلدانوب «اتفاق»دن چقمانکز.
صاقلانکز سز نفسکزنی اورص خلقن آلماسون
اول سبب دن سزنی خدای جهنمگه صالماسون.
اوستمزده بر خدای بار ایشته هم کوره در
ایذگیگه ایذگی، یاوزغه یاوز جزا بیره در.
عبادتنی کوب قیلورغه خدای اوزی بیورا
ملت اوچون بول فدائی خدای شونی بیورا.
ترشنکز قوللق قیلوب بر خدایغه یارارغه
صاقلانکز نفس شیطاننک سوزینه قارارغه.

مونسی بایلرغه عائد

بو اوزنده مین یازایم بر نچه سوز بایلره
اخلاقی یوق، انصافی یوق، متکبر آغایلره.
ای بای آغایلر سوزم شول: سز اوزنکز زور قورساق
آخرنده بر بتارمز همان شولای خور تورساق.
نیک اوقوتمایسز بالانی، ای بای بولغان آتالر
باشقه خلق ننک بالالری هنر اوقوب یاتالر.
مؤمن بولغاچ کشیلر ننک بارسون تیگز کورننک
علم یولینه آیاما ی آقچه لرنی کوب بیرننک.
اوزنکز شفقتلی، جوماردسخی بولا کورنکز
ان شاء الله قیامت ده جنت بولورتورنکز.
مال تابوچی کتلرنی «رابوچی» دیب خورلاما

دولتلی بای بولغانلرنی، ساران بولسه زورلاما.
اورصلر نینگ بایرامنده قویمانگز کیت یابوب
بازار بارسانگ هیچ بولمایدر بر آچق کیت تابوب.
خلقنی صویوب هم جبر ایله بایوغه قاراماننگز
حقغه یارارغه قارانگز؛ تیلك نفسگه یاراماننگز.
کیچکنه سوده کارلرگه جبر ظلم ایتماننگز
بز بایمز دیب اول قدری غرورلانوب کیتمه ننگز.
یامانلقدن اوزگارمسه بر دهسز نینگ حالننگز
اول سیبدن برکتسز بولورسز نینگ مالننگز.
اسراف ایتمه آقچه نی کوب، سوده نی ماتوریوروت
اسراف ایتوب آخر نده بولا کورمه یانقروت.
ای بای آغای مؤمن بولغاچ خدایغه قول بولننگز
صاقلاننگز هیچ توتماسون قانیاقلرنی قولننگز.
بریوز صوملق آقچه برلن تولماسون سز نینگ قارمان
صرااچوب بترسه ننگز تابالماس سز هیچ درمان.
اوتنگکاننده قیلغان گناهدن توبه قیلوب تازارن
یوقسه خورلقده کورورسز قیامتنگ بازارن.
بز بایمز دیب ایسرمه ننگز، کیتمه ننگز غرورلانوب
تکبر بولا کورمه نگز کیتمه ننگز بیك زورلانوب.
تکبرلك غرورلقلر بارچه سی شیطان اشی
شیطانغه یولداش بولادر تکبر بولغان کشی.
یورمه ننگز بز بایمز دیب فقیر، مسکینگه تیوب
بر وقت سزده کیتارسز اون آرشن آقبوز کیوب.
اوچ آرشن اوزونلغی تار، بازغه توشوب یاتورسز
منکر نکیر کلوب کرگاچ حیران بولوب یاتورسز.

شولارنی اویلاب یورنکز تاش یورتلار کوب سالدرمای
آلتون برلن بویاب آنی اسراف ایتوب قالدرمای.
ای آغایلر نیتلرنی ساران یاقغه بورمانکز
دین اوگرتکان مکتبلرگه آقچه بیرمای تورمانکز.
ملت اوچون خدمت بولسه حاضر تورنك باروغه
بزدن سزگه دعا شولدر: او جماحده اورن آلورغه.
مونکه «آمین!» دیگزلر اولوغ کچوك خاص وعام
حاضرگه شول یتوب تورور سوزلرم بولدی تمام.
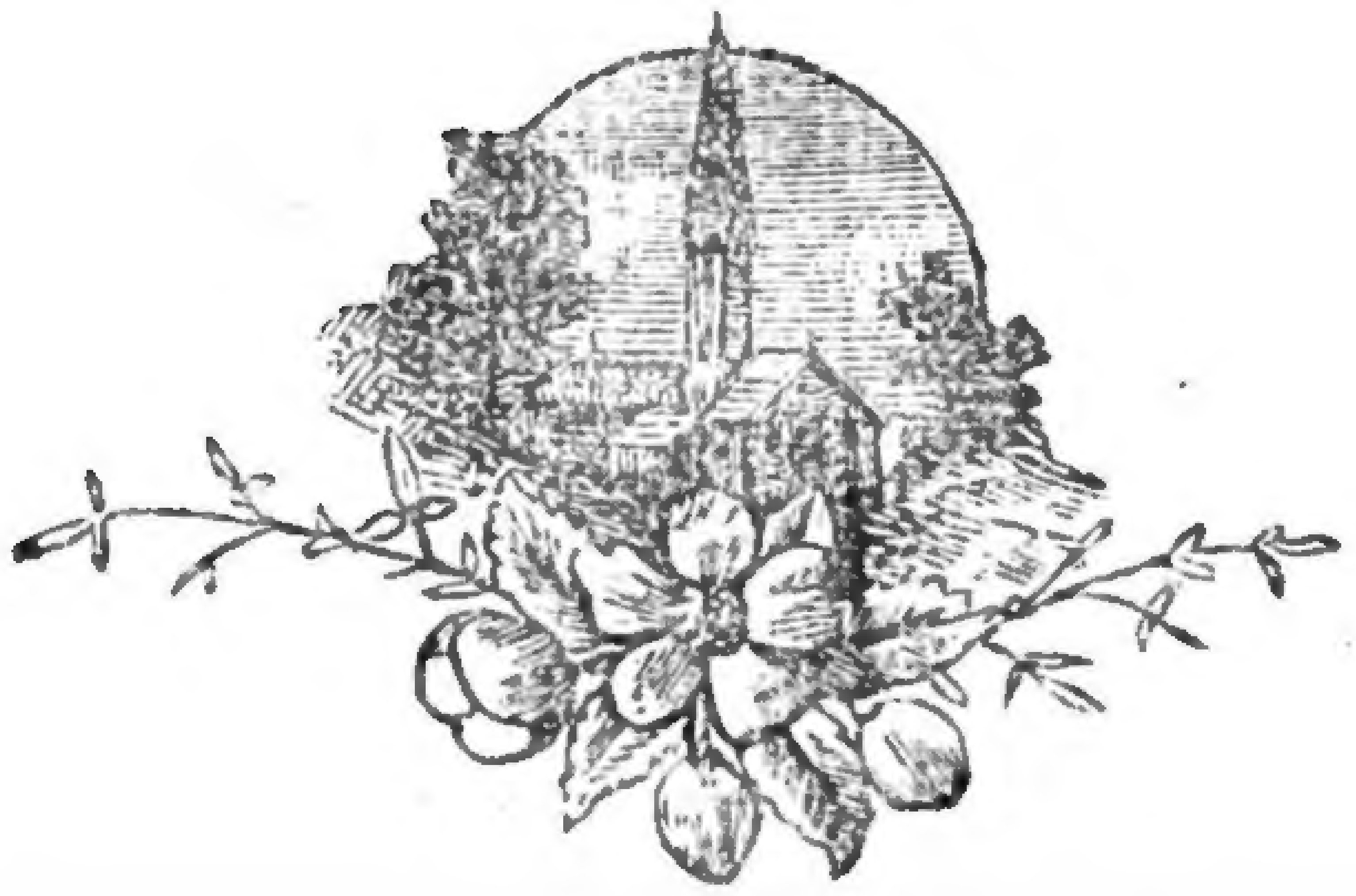
«آقتوره»